

Visszapillantás 95 év után...

„Lehetsz-e bölcs, lehetsz-e költő,
mikor anyád síkolt?!“
(Dsida Jenő)

95 éve, amikor „*minden Egész eltörött*” (Ady), vagyis ezeréves országunkat darabokra szedték, a magukra hagyott és idegen megszállás alá került országrészek népessége előtt két lehetőség mutatkozott. (A harmadik, az elmenekülés, szerencsére, akkor nem volt igazán jellemző.) Az egyik az önfeladás és beolvadás, abban a téveszmében, hogy talán a gyerekek és az unokák számára így lesz könnyebb és fájdalommentesebb. Látniuk kellett, hogy ezzel a lépéssel nem csupán nyelvüket, hanem hagyományaik, hitüket, szüleiket és emberi mivoltukat is meg kell tagadniuk, s a következő nemzedéknek sem tudnak már tisztességből példát mutatni. A másik lehetőség a dacos ellenállás, a „csakazértis” vagy „csakazértsem”, egy keresztút vállalása, ami küzdelmet, felkészültséget, elszántságot és bátorságot is követel, de közben erőt, hitet, tisztánlátást, reményt, és mindezzel együtt jövőképet is kínál. Lehet ez az ellenállás harcoss és aktív cselekvés, de lehet olyan passzivitás is a „kő marad” elve mentén, hogy nem teszek meg semmit a megszálló hatalom kedvére és javára, viszont őrzöm, ápolom és védem nyelvemet, kultúrámat, hitemet, szüleimtől kapott örökségemet. A közösségőrzés sok-sok lehetősége közül a legfontosabb a templom és az iskola, vagyis a Szent István által ránk hagyott útmutatás az „igazság és az élet” nyomvonalán. A nyelvi és kulturális közösség megtartásához minden kisközösségben útmutatók, szellemi vezetők kellene, mint pásztorok a nyájuk mellett. Tanítókra, papokra, írókra, cserkészekre, politikusokra volt szükség a túléléshez, megmaradáshoz és továbblépéshez.

Hogy ez mennyire volt sikeres, arról megoszlanak a vélemények. Ha azt vesszük, hogy a demográfiai adatok, a népszaporulat alapján ezen a területen ma mintegy kétmillió magyarnak kellene lennie – ha mindegyik magyar szülő gyermeke vállalta volna magyarságát –, viszont legutóbb félmillió ember sem vallotta magát magyarnak, akkor katasztrófálisnak mondhatnánk. Ám, a körülményeket figyelembe véve, vagyis, hogy mindezt a hatalom tudatosan és módszeresen szervezett beolvasztó politikája ellenében kellett vállalni, azt kell mondanunk, hogy a potenciális egyénekből 20 százalék menekült meg a szellemi fertőzéstől, és ennyiből még mindig talpra lehetne állni. A mostoha hatalom szemében az a legnagyobb „bűnünk”, hogy még mindig nem pusztultunk ki, vagy olvadtunk be teljesen. Ezért tapasztaljuk a hétköznapokban is az arroganciát, a megfélemlítést és a jogegyenlőségből való kirekesztést úgy a múlt megítélése, mint az önrendelkezési jogok gyakorlása, az esélyegyenlőség és a méltányosság terén. Persze, tisztában kell lennünk azzal is, hogy összlétszámunk és arányszámunk radikális csökkenésének a következményei hová vezetnek.

A két világháború közötti időszak sem volt könnyű, mert a hirtelen hatalomváltással korábbi egységes területeket, tájegységeket, gazdasági és kulturális kapcsolatokat daraboltak szét, nem csupán közlekedési gócpontokat szakítottak el vonzáskörzetüktől, hanem a közigazgatás évszázados rendszerét is megbontották, és egyes részek – Pilinszky hasonlatát alapul véve – partra vetett halakként, „száraz úrt harapva” vergődtek.

1945 után viszont még ennél is súlyosabb fenyegetettséget jelentett a teljes jogfosztás, vagyoneklobzás, deportálás, a magyarok szétszórátása és az idegenek betelepítése. A kommunista diktatúra pedig a lelki megszállás céljával nem csupán a természetes emberi közösségek felszámolásán munkálkodott, hanem az egyének alapvető emberi értékeinek „átformálását” is elhatározta.

A „kis antant” államainak egyik egyeztetett stratégiai célja az volt, hogy Magyarországot megfojtsák, elszigeteljék nemzetközi kapcsolataitól (majd a „csőd eljárás” reményében azt a területet is elosztassák egymás közt), s ezzel párhuzamosan az utódállamokba kényszerített magyarságot elszigeteljék az anyaországtól, hogy azok rákényszerüljenek a gonosz mostohák esetleges könyörületére vagy alamizsnáira. Az „államhűség”, „lojalitás”, „államnyelv” és „államérdek” fogalmak ez idő alatt és ezen a területen igen érdekes tartalmakat kaptak, amelyeknek elkorcsosult hajtásai még a mai jogalkotók, tankönyvszerzők vagy egyházi emberek tudatában is tovább élnek. Azt hangsúlyozzák, hogy feszültség csak a politika szintjén tapasztalható, s a köznép megérti egymást. Arról a felelősségükről hallgatnak az említettek, hogy az általuk képviselt eltorzult értékrend és zavaros megfogalmazás leszivárgott a legalsó szintekig, s ennek következményeként tartják természetesnek a kettős mérce alkalmazását, az egyoldalú toleranciát, a behódolást és megalkuvást. Ahol az számít jó állampolgárnak és jó magyarnak, aki nem igényli saját nyelvének egyenrangúságát, gyermekeit nem anyanyelvén oktatja, nem kér magyar papot, liturgiát, sajtót, információs táblát, „hiszen már megtanult szlovákul, s ha nem, akkor miért nem költözik el”, ott nagyon nagy bajok lehetnek a társadalomban. Mert ez olyan betegség, mint a daganat, amely nagy fájdalommal jár, szinte gyógyíthatatlan, és elpusztítja azt a testet, amely táplálja.

Vészhelyzetben sem az elmenekülés, sem a behódolás nem megoldás, ezért túlélési módszereket, stratégiákat kell kidolgozni, megvalósítani, hogy méltók lehessünk őseink megtartó helytállásának emlékezetéhez.